

DUITSLAND/16E EEUW

De stadstaten van het Heilige Roomse Rijk worden steeds rijker. Ze streven naar tucht en orde, en de beul wordt een van de belangrijkste burgers.

BRIDGEMAN

De beul

knapte het vuile
werk op

Hij moest genadeloos zijn, iemand kunnen verbranden, altijd raak slaan met zijn zwaard – en ertegen kunnen om door iedereen met de nek aangekeken te worden. De beul werd goed betaald voor zijn werk, maar leefde als een paria.

DOOR ELSE CHRISTENSEN

Frantz Schmidt staarde gespannen naar de sporten voor zich. Hij moest niet alleen zijn evenwicht zien te bewaren, maar ook de man die met gebonden handen naast hem op de smalle dubbele ladder liep ondersteunen. De twee bereikten de bovenste sport en stonden op de galg. Het moment van de waarheid was daar. Frantz greep het touw dat hij al eerder had opgehangen. Zorgvuldig liet hij de strop over het hoofd van de man glijden en trok hem aan rond diens nek. Met een snelle stoot duwde hij de man de ladder af. Zelf bleef hij staan om te zien hoe het dikke touw in de nek van het spartelende slachtoffer sneed. Pas toen het lichaam roerloos aan de galg hing, zat zijn taak erop voor die dag.

Met rasse schreden krom hij van de ladder af. Beneden wachtte zijn leermeester, die hem drie oorvijgen gaf. Met deze rituele handeling

gaf de meester aan dat Frantz Schmidt, zoals hij uit volle borst verkondigde, 'de executie behendig en foutloos heeft voltrokken'. De 19-jarige Frantz mocht zich nu een volleerd beul noemen.

De executie van de dief Lienhard Luss, die op 5 juni 1573 in de Zuid-Duitse plaats Steinach plaatsvond, was de eerste van vele terechtstellingen die Frantz Schmidt zou uitvoeren. Toen hij er 45 jaar later de brui aan gaf, had hij 394 mensen gedood en een veelvoud daarvan gemarteld, onder meer door ze te brandmerken, met een zweep te slaan, hun oren of tong af te snijden of hun botten een voor een te breken. Frantz had niet gesolliciteerd naar deze baan: het vak van beul ging over van vader op zoon – net als de hoon van de omgeving. Omdat de beul geassocieerd werd met zonde, straf en dood, was hij gevreesd en gehaat, het pisaaltje van de middeleeuwse maatschappij.

Beul wordt van de straat geplukt

Frantz had collega's die vaak al de zoveelste generatie beul waren, maar de familie Schmidt behoorde nog niet zo lang tot het gilde der verstotenen, en was er min of meer per ongeluk in verzeild geraakt. Frantz' vader Heinrich was vogelvangster in het Zuid-Duitse Hof.

MIDDELEEUWSE
VERSCHOPPELIJGEN

DE SLAGER

Hoewel de burgers zaten te springen om vers vlees, mocht de slager niet in de buurt van de overige inwoners van de stad wonen. Hij werd met de dood in verband gebracht en daarom als onrein en besmet beschouwd. De burgers wilden de luchtjes die uit zijn bedrijf kwamen niet ruiken. Als een dier geslacht was, ging de huid naar bontwerkers en leerlooiers, die evenmin geliefd waren.

GRANGER/POLO/GETO

Eind 1553 woonde hij een terechtstelling bij. De lokale machthebber, een markgraaf, had drie mannen opgepakt die een complot tegen hem zouden hebben gesmeed. De markgraaf wilde de drie meteen laten ophangen, maar het stadje had geen eigen beul in dienst. De heerser kon het geduld niet opbrengen om te wachten tot er een beul uit een grotere plaats zou komen: volgens een oud gebruik wees hij een willekeurige toeschouwer aan om de executie uit te voeren. Heinrich Schmidt was de pineut. De gerespecteerde vogelvangster deed

De perfecte onthoofding

Een beul werd vooral beoordeeld op zijn bekwaamheid bij het onthoofden. Een geoefende beul hoefde maar drie stappen uit te voeren om iemands hoofd op een efficiënte en spectaculaire manier af te hakken.

- 1 NEERZETTEN:** De beul zet de veroordeelde op zijn knieën of op een stoel en bindt hem vast.
- 2 RICHTEN:** De beul richt zijn blik op het midden van de nek van de veroordeelde.
- 3 SLAAN:** Met één houw, doorgaans van rechtsachter, snijdt de beul met zijn zwaard de twee nekwerfels door om het hoofd van de romp te scheiden.
- 4 KLAAR:** Het hoofd van de veroordeelde valt naast zijn voeten. Het bovenlichaam blijft overeind in de stoel, terwijl het bloed eruit spuit. De terechtstelling is volbracht.

Met één houw kon iemand worden onthoofd – als de beul zijn vak verstond.

van alles om onder deze taak uit te komen, maar de graaf hield voet bij stuk.

‘Als (mijn vader) niet gehoorzaamde, zou (de markgraaf) hem samen met de drie anderen hebben opgeknoopt,’ aldus Frantz. En zo werd het lot van de familie Schmidt bezegeld.

Beul moet lezen en schrijven

We kennen het verhaal van de pechvogel Heinrich Schmidt omdat Frantz, in tegenstelling tot vele anderen in de 16e eeuw, kon lezen en schrijven. Dat was een eis die aan alle beulen werd gesteld, want ze moesten lijsten opstellen van hun werkzaamheden. Daarnaast hield Frantz een dagboek bij. Vanaf zijn eerste executie in 1573 tot zijn pensionering in 1618 maakte hij regelmatig aantekeningen over zijn leven.

Hij wijdde maar een paar zinnen aan zijn jeugd, maar het is bekend dat de zoon van een beul – zoals de meeste jongens in die tijd – het vak van zijn vader leerde. In zijn vroege tienerjaren verleende Frantz hand- en spandiensten aan zijn vader, zoals het schoonmaken van zwaarden en martelwerktuigen en het prepareren van de galg. Toen hij ouder en sterker was, ging hij ook helpen bij de werkzaamheden zelf. Zijn vader heeft hem waarschijnlijk opgedragen

Albrecht II Alcibiades, een gehate markgraaf aan het Duitse hof, wees een willekeurige vogelvangster aan als beul.

om goed op te letten, zodat hij op een dag ook zelf de strop om iemands nek kon doen en het zwaard kon hanteren.

Vooraf bij een onthoofding kwam heel wat kijken. Elke beul had zijn eigen op maat gemaakte zwaard, dat bij zijn lengte en stijl van executeren paste. De meeste beulzwaarden waren circa een meter lang en drie kilo zwaar. Soms stonden er afbeeldingen van Jezus of de Maagd Maria op, of waarschuwende woorden als ‘blijf op het rechte pad, anders beland je aan de galg’ of ‘de Heer oordeelt, ik stel terecht’. Het zwaard was het belangrijkste en meest persoonlijke werktuig van de beul, en bij Heinrich had het een ereplaats op de schoorsteenmantel

wanneer het niet gebruikt werd voor executies of de opleiding van zijn zoon.

Steden willen tucht en orde

Het eerste slachtoffer van een leerlingbeul was doorgaans een pompoen. Later werden de vruchten vervangen door rabarberstengels, die wat moeilijker te raken waren. Daarnaast hadden de taaie stengels veel weg van een mensenhals. Hierna volgden geiten, varkens en

andere dieren die makkelijk in bedwang te houden waren, en uiteindelijk een zwerfhond. Het doden van de hond was een generale repetitie voor de eerste echte terechtstelling. Frantz volbracht deze test in mei 1573. Een maand later legde hij zijn proeve van bekwaamheid af bij de galg in Steinach.

Frantz voltooide zijn opleiding geen moment te laat. Want hoe bizar het ook klinkt: eind 16e eeuw nam de vraag naar beulen fors toe. In de loop van de middeleeuwen waren er steeds meer handelaren en ambachtslieden gekomen in het Heilige Roomse Rijk, waardoor de steden rijk geworden waren. Sommige waren in de praktijk zelfstandige staten, die met elkaar concurreerden om handel en productie aan te trekken. De handhaving van orde en gezag was hierbij een belangrijk lokmiddel.

De steden probeerden elkaar dan ook de loef af te steken met het hardste optreden tegen misdadigers, en kregen het monopolie op executies, wat eerder een zaak tussen dader en slachtoffer ►

SCALA ARCHIVES & STAATSARCHIV NÜRNBERG

*Frantz Schmidt Marggravingen
bedient mit d'ijner minner
Gnadschrift 1573*

VASTE BAAN
Frantz Schmidt ondertekende in 1584 een contract met Neurenberg om er beul te worden.

STAATSARCHIV NÜRNBERG

of diens nabestaanden was. Zoals Frantz al snel aan den lijve ondervond, nam de waardering niet toe met de vraag. Net als veel jonge ambachtslieden had hij de eerste jaren na zijn opleiding vooral losse 'klusjes'. Hij leerde al gauw dat hij vanwege zijn werk anders dan anderen was. Frantz en zijn collega's kregen daarom allerlei scheldwoorden naar hun hoofd geslingerd, zoals 'slager', 'bloedrechter', 'hoerenzoon' en 'Meister Hämmerling', een andere naam voor de duivel.

Andere jonge ambachtslieden liepen dan ook met een wijde boog om Frantz heen. De enigen die zich met hem inlieten of een tafel in de herberg met hem deelden waren andere verstotenen als zigeuners, bedelaars en huurlingen.

Frantz wist dat veel beulen op het slechte pad raakten, en dat nog veel meer hun troost zochten in de drank, omdat ze in de kroeg eventjes niet aan het doden en martelen van mensen

hoefden te denken. Maar de jonge Frantz wilde in geen geval zo eindigen. Daarnaast besepte hij dat toekomstige werkgevers beulen beoordeelden op basis van hun reputatie en kennissenkring. Nu de handhaving van tucht en orde

'Slager', 'bloedrechter', 'Meister Hämmerling', 'hoerenzoon'

Scheldwoorden voor de beul.

overall de hoogste prioriteit had, moest zijn blazoën geheel smetteloos zijn. Frantz deed dan ook het enige wat hij kon doen:

hij sloeg elke uitnodiging voor een drinkgelag beleefd af en ging zo weinig mogelijk met anderen om.

Frantz zwierf dus eenzaam over de landweggetjes, maar plukte wel de vruchten van zijn ingetogen levensstijl. Hij zat nooit om werk verlegen en wist al vroeg gewilde betrekkingen in de wacht te slepen, eerst in Bamberg en later, toen hij pas 24 was, een contract met het stadsbestuur van Neurenberg. Dit was de droombaan van elke beul. De stad had zo'n 100.000 inwoners en was een middelpunt van handel en

MIDDELEEUWSE
VERSCHOPPELIJNGEN

DE LEERLOOIER

De looier reinigde en behandelde dierenhuiden voor kleding en leren artikelen. Bij dit procedé gebruikte hij oude urine en hondenpoep. Deze ingrediënten stonken een uur in de wind, en de leerlooier moest dan ook buiten de stad wonen. Hij behoorde vaak tot een bevolkingsgroep die op de rand van de maatschappij leefde, zoals joden, armen of bedelaars.

GRANDER/POLIFOTO

cultuur in het Heilige Roomse Rijk. Alleen Augsburg, Keulen en Wenen waren groter. Neurenbergse banken waren toonaangevend in Europa, en omdat het een van de belangrijkste handelssteden van het land was, was er een genadeloze beul nodig om potentiële misdadigers af te schrikken.

Martelen is een ambacht

De beul was niet alleen de voltrekker van het vonnis – hij was van begin tot eind bij rechtszaken betrokken. Frantz beschrijft hoe hij aan de slag ging met verhoren zodra de autoriteiten een verdachte hadden aangewezen. Deze werd linea recta naar de martelkamer van de gevangenis gebracht, een kleine ruimte zonder ramen met een gewelfd plafond. Hier verhoorde Frantz hem terwijl hij zijn martelwerktuigen liet zien en uitlegde waar ze voor dienden. Weigerde de verdachte te bekennen, dan nam de beul zijn afschuwelijke gereedschappen ter hand.

Tot het arsenaal van Frantz Schmidt behoorden duimschroeven, zogeheten Spaanse laarzen (beenschroeven) en vuur, dat in de vorm van een fakkel onder de oksels van de verdachte werd gehouden. Als de vermeende misdadiger tegenspartelde, dan kwam de pijnbank tevoorschijn. Het slachtoffer werd op de bank gelegd en zijn handen en voeten werden met touwen vastgebonden. Vervolgens werden de armen en benen langzaam uit elkaar getrokken, tot de gewrichten ontzet waren. Bij een andere martelmethode werden de armen van de verdachte op zijn rug gebonden en langzaam aan de polsen omhoog

Veroordeelden waren 'godeloos' en 'pervers'

Hans Drentz (alias De Lange)

'Hij wilde niet bidden, tot God spreken of de naam van Christus zeggen. Hij viel bij de galg om als in een aanval van pijn. Hij was een goddeloze man.'

Aanklacht: diefstal.

Straf: ophanging.

Georg Schörpff

'Een perverseling die ontucht pleegde met vier koeien, twee kalveren en een schaap, en daarom terechtgesteld werd met het zwaard in Velln. Hij werd samen met een koe verbrand.'

Aanklacht: bestialiteit.

Straf: onthoofding.

Hans Kolb (alias De Lange Tichelaar)

'Zijn vier ledematen werden eerst gebroken, en daarna werd zijn lichaam verbrand. Hij bad helemaal niet en vroeg de priester zijn mond te houden. Hij zei dat hij het allemaal van tevoren had geweten en het niet wilde horen. Dat hij er hoofdpijn van kreeg.'

Aanklacht: moord, valsemunterij.

Straf: radbraken.

Lienhard Deürlein

'Een brutale boef. Toen het vonnis werd voorgelezen, had hij nog een laatste wens. Hij wilde vechten met vier van zijn bewakers. Het verzoek werd afgewezen.'

Aanklacht: brandstichting.

Straf: onthoofding.

Georg Mayer (alias De Bolleboos)

'Deed of hij de vallende ziekte had. Toen hij gemarteld werd bij het verhoor, veinsde hij een aanval van deze ziekte. Hij leerde zijn medegevangenen hetzelfde te doen.'

Aanklacht: kindermoord, beroving.

Straf: radbraken.

OLDFOTO/SIBRO

getrokken, terwijl stenen die aan de voeten vast zaten het lichaam omlaag trokken. Hierbij schoten de schouders meestal uit de kom.

Het verhoor zelf werd uitgevoerd door twee notabelen, vaak de burgemeester of rijke kooplieden, die via een buis vanuit de bovengelegen ruimte vragen stelden. Frantz moest tijdens het verhoor telkens inschatten hoeveel pijn de verdachte kon verdragen, en welke methoden gepast waren. Na het vonnis moest hij de straf uitvoeren, of het nu verminking, zweepslagen, verbanning of de dood was.

Beul draagt roze

Frantz kreeg goed betaald voor zijn werk. Hij ontving tweeënhalve gulden per maand, een vorstelijk loon als je bedenkt dat een gevangenenbewaarder 10 tot 15 gulden per jaar verdiende. Voor een verhoor kreeg hij een extra toelage, en hij mocht gratis wonen. Dankzij dit salaris hoorde Frantz bij de vijf procent bestbetaalden van de stad en had hij eenzelfde luxe levensstijl als een arts of een jurist.

Dit was te zien aan zijn kleding. In de meeste steden mocht de beul aantrekken wat hij wilde. Blijkens illustraties zagen beulen er vaak netjes uit, op het overdrevene af. Dit gold ook voor Frantz. Op een tekening die mogelijk is gemaakt door een ooggetuige, is te zien hoe hij een jonge vrouw terechtstelt. Hij draagt roze kousen, een lichtblauwe broek met een roze braguette en een leren vest met blauw jasje en wit overhemd.

Maar ondanks zijn rijkdom was Frantz een verschoppeling. Alleen al uit de ligging van zijn huis bleek dat hij er niet echt bij hoorde. Het ruime gebouw met moderne gemakken zoals een verwarmd bad stond op een eiland. Er leidde een loopbrug naartoe, maar om die te bereiken moesten bezoekers eerst langs een varkensmarkt, een slachthuis en de gemeentelijke gevangenis.

Niemand wil met de beul trouwen

Desondanks vormden zijn huis en zijn kleding aanleiding tot jaloezie, vooral bij ambachtslieden die zich bedreigd voelden door de toenemende handel met het buitenland. Zij reageerden hun frustratie af op de beulen. Zo mochten de zoons van een beul geen lid worden van een gilde, wat voor hen een regelrechte ramp betekende, want het ►

Misdadiger kreeg straf op maat

De brandstapel, verdrinking in een meer, radbraken – de straf die een veroordeelde kreeg hing van de aard van de misdaad af.

Verbrand met kruit om de nek

De brandstapel was de straf voor misdaden die als zeer afschuwelijk en ontwrichtend werden gezien, zoals hekserij of homoseksualiteit.

De veroordeelde kreeg een zakje kruit rond zijn nek en stro tussen armen en benen. Meestal wurgde de helper van de beul de misdadiger voordat het vuur werd aangestoken. Maar dit gebeurde discreet om het afschrikwekkende effect niet te verstoren. Als het mislukte, stierf de veroordeelde een pijnlijke dood.

Alle botten in het lichaam gebroken

Radbraken was een straf voor de zogeheten geharde misdadigers. Voor de voltrekking van het vonnis moest de veroordeelde in zijn ondergoed op de grond gaan liggen. Vervolgens stak de beul een stuk hout onder elk lichaamsdeel, waarna hij met een wiel – vandaar de naam radbraken – de botten van het slachtoffer hoorbaar brak. Als de rechter barmhartig was geweest, stak de beul de veroordeelde eerst in zijn hals of hart, zodat hij meteen dood was.

Vrouwen werden verdrongen

Verdrinking in een zak was een straf voor vrouwelijke misdadigers.

Eerder werden vrouwen vooral levend begraven, totdat bleek dat verdrinking een even langzame dood tot gevolg had. Soms werd de veroordeelde met een stok onder water gehouden, en uit bronnen blijkt dat ze soms meer dan een half uur in leven bleef in de zak. Beul Frantz schafte in 1580 samen met de gevangenis priesters deze barbaarse straf af.

CORBIS/POLYFOTO & ANS SCAMPK

lidmaatschap van een gilde was vereist om aan werk te komen.

Vanwege zijn positie aan de zelfkant van de maatschappij had een beul ook veel moeite met het vinden van een vrouw. Niet veel vrouwen wilden iets te maken hebben met een professionele moordenaar. Alleen prostituees waren bereid het bed te delen met een beul.

Toch slaagde Frantz erin, anderhalf jaar na zijn aanstelling in Neurenberg, zich te verlobben met de negen jaar oudere Maria Beckin. Het huwelijk werd op 7 december 1579 bij Frantz thuis gesloten, want in de kerk was hij niet welkom. Behalve de datum van de verlovings en de bruiloft is er weinig bekend over het huwelijk. We weten dus niet of er liefde in het spel was, maar uit de archieven blijkt dat Maria de dochter van een arme weduwe was en dat haar

drie broers en zussen thuis woonden. Ze was 34 – destijds erg oud om niet getrouwd te zijn – wat erop wijst dat het een verstandshuwelijk was, omdat beiden weinig kanten op konden.

De echtelieden werden er constant aan herinnerd dat ze verstotelingen waren. Terloopse opmerkingen en regelrechte beledigingen waren aan de orde van de dag. Daarnaast mochten beulen de viering van feestdagen en andere officiële gelegenheden niet bijwonen. Zelfs de artsen en juristen met wie Frantz elke dag samenwerkte, keken de andere kant op als ze hem en zijn vrouw op straat tegenkwamen.

Desondanks zijn er aanwijzingen dat Frantz en Maria een redelijk normaal

gezinsleven kenden. Er was geld genoeg, het huis was groot en er kwamen steeds meer kinderen. In totaal kregen de echtelieden vier zoons en drie dochters. Weliswaar bezweken twee van hen, Vitus van vier en Margaretha van drie, in de zomer van 1585 aan de pest, maar dat kon in de middeleeuwen iedereen overkomen. Uitbraken van de pest kwamen regelmatig voor en de kindersterfte was hoog.

Het gezin, met name Maria, werd ondanks het werk van Frantz toch niet door iedereen met de nek aangekeken. Toen Maria en de 16-jarige Jörg in 1600 stierven, werden er wel degelijk bliken van medeleven betoond. Zo droegen de klasgenoten van de jonge Jörg zijn kist,

‘Een schande’, ‘afschuwelijk’, ‘verprutst’

Over de onthoofding van Elisabeth Mechtlin door Frantz Schmidt in 1611.

Beul werd op zijn oude dag arts

Frantz pijnigde en martelde zijn medemensen het grootste deel van zijn leven, maar eigenlijk wilde hij ze juist helpen. Toen hij uiteindelijk met pensioen ging, volgde hij zijn droom.

Als beul had Frantz Schmidt vele mensenlevens op zijn geweten. Maar er zijn aanwijzingen dat hij er nog meer gered of gezond gemaakt heeft.

Vanaf zijn pensionering in 1618 werkte hij namelijk 16 jaar lang als arts voor grote delen van de bevolking van Neurenberg. Arbeiders, boeren, soldaten, kooplui, bisschoppen en keizerlijke afgezanten – allemaal kwamen ze naar hem toe met grote en kleine kwalen, en hij gold als uiterst bekwaam.

Frantz was niet de enige die zich na zijn loopbaan als beul op de geneeskunde stortte. Tijdens het martelen en doden leerden beulen het menselijk lichaam kennen, en van die kennis maakten

ze gebruik om te genezen en pijn te verzachten. De Zwitserse arts en pionier op geneeskundegebied Paracelsus (1493-1541) beweerde zelfs dat hij het leeuwendeel van zijn kennis van ‘beulen en slimme mensen’ had.

De behandelwijzen van Frantz stoelden vooral op de ervaring met wondvorming en -genezing die hij had opgedaan tijdens het martelen. Daarnaast wist hij veel over anatomie doordat hij regelmatig de lichamen van terechtgestelden ontleedde om kennis op te doen. Op dat vlak had hij

een voorsprong op zijn collega-beulen en de barbiers, apothekers en vroedvrouwen die zijn concurrenten waren. Alleen academisch opgeleide artsen, destijds een kleine, maar groeiende groep, hielden zich bezig met sectie en de wetenschappelijke studie van het menselijk lichaam.

Naar eigen zeggen behandelde Frantz 15.000 patiënten in Neurenberg. Dat is waarschijnlijk een tikje overdreven.

Als er een lichaam werd ontleed, stroomde het publiek in groten getale toe.

CORBIS/POLFO

MIDDELEEUWSE
VERSCHOPPELINGEN

DE VILDER

De vilder haalde dode dieren en de lijken van terechtgestelden op. Veel middeleeuweners dachten dat ziek vee en misdadigers die ter dood gebracht waren boze krachten bezaten. De vilder kwam met beide in contact en werd daarom als onrein en gevaarlijk gezien. Hij zou een vloek over mensen kunnen uitspreken. Het ambacht werd vaak uitgevoerd door lieden met iets op hun kerfstok.

BONNIER

en namen 'meerdere burens, vrijwillig en met sympathie' de kist van Maria op hun schouders op weg naar het kerkhof.

Als weduwnaar ging Frantz door met zijn werk, maar toen hij de 60 naderde, was het duidelijk dat hij zijn lichamelijk zware werk niet meer naar behoren kon uitvoeren. In 1611 moest hij tijdens de executie van Elisabeth Mechtlin, die veroordeeld was wegens ontrouw en incest, maar liefst drie keer houwen voordat haar hoofd van haar lichaam was gescheiden. Zijn optreden werd 'een schande' en 'afschuwelijk' genoemd. Zelf schreef Frantz dat hij de executie 'verprutst' had.

Eerherstel voor Frantz

Het 'verprutsen' van een terechtstelling kwam wel vaker voor, maar Frantz stond erom bekend dat hij zijn vak beheerste. Later ging ook een verbranding de mist in. Vaak zorgde de beul ervoor dat de veroordeelde stierf voordat hij door de vlammen verteerd werd, bijvoorbeeld door hem te wurgen of een zakje kruit om zijn nek te hangen. Frantz had beide gedaan, maar toch ging er iets mis: de valsemunter Georg Karl Lambrecht kwam op een vreselijke manier aan zijn einde.

De executie, die op 13 november 1617 plaatsvond, was Frantz' laatste: 'Op 4 juli (1618) werd ik ziek, en op Sint-Laurentius

(10 augustus) gaf ik mijn werk op na 40 jaar in dienst te zijn geweest,' schreef hij. Zes jaar later, in het najaar van 1624, beleefde hij het hoogtepunt van zijn leven en zijn carrière. In een 15 pagina's tellende smeekbede aan keizer Ferdinand II deed hij zijn hele levensverhaal uit de doeken en verzocht hij om officieel eerherstel voor zijn gezin. Hij benadrukte zijn lange en trouwe dienstverband als beul.

'Gedurende deze hele tijd waren er geen klachten over mij of mijn vele terechtstellingen, en ik verliet zo'n zes jaar geleden vrijwillig het ambt vanwege mijn hoge leeftijd en zwakke gestel.'

Daarnaast vertelde hij het verhaal van zijn vader, die tegen wil en dank beul geworden was. 'Hoe graag ik ook wilde dat het anders was,' schreef Frantz, was hij door het ongeluk en de schande van Heinrich gedwongen om beul te worden en kon hij geen geneeskunde studeren zoals hij altijd had gewild. Bij de brief zat een verklaring van de rijksminister van Neurenberg, die bevestigde dat Frantz 'bekendstaat om zijn ingetogen leven en handhaving van 's keizers wet'.

Al na twee maanden kwam er een antwoord, dat de stoutste verwachtingen van Frantz overtrof. De 'geërfde schande,

die verhindert dat hij en zijn erfgenamen als rechtschapen gezien worden' werd 'bij de keizerlijke macht en barmhartigheid opgeheven en ongedaan gemaakt, en zijn eervolle status onder andere eerbiedwaardige burgers wordt hierbij ingesteld,' stond er in de brief.

Hiermee was de smet die op Frantz en zijn nakomelingen rustte in één klap verdwenen, en hij kon in alle rust van zijn oude dag genieten. Op zijn 72e ging hij nog geneeskunde studeren, wat hij vanwege zijn beroep en dat van zijn vader nooit had kunnen doen. Twee van zijn dochters trouwden met een welgestelde man, en een van zijn zoons, Frantzenhans, werd arts.

Zijn ultieme eerherstel kreeg Frantz na zijn dood. In officiële documenten werd hij niet meer vermeld als de beul van Neurenberg, maar als 'de eerwaarde Frantz Schmidt, geneesheer, woonachtig in de Obere Wörthstraße'. Voor een middeleeuwse beul bestond er haast geen grotere eer dan deze. ■

LEES OOK

• Joel Harrington: *Dagboek van een beul - Meester Frantz Schmidt van Neurenberg*, Bezige Bij, 2013 • Phil Clarke: *Executioners*, Futura, 2008 • Stewart Evans: *Executioner - The Chronicles of James Berry, Victorian Hangman*, The History Press, 1980

HET DAGBOEK

Frantz hield lijsten van executies bij

'Hier volgen de personen die ik in de stad in 1578 uit hoofde van mijn beroep heb (ge)executeerd/ gemarteld, red.):

26 juni:

Junius Lienhart Dinkelmeier uit Leinburg, en uit Schonfelt twee broers: Lorentz en Cuntz Bernecker. Deze drie uit de kluiten gewassen dieven werden opgehangen.

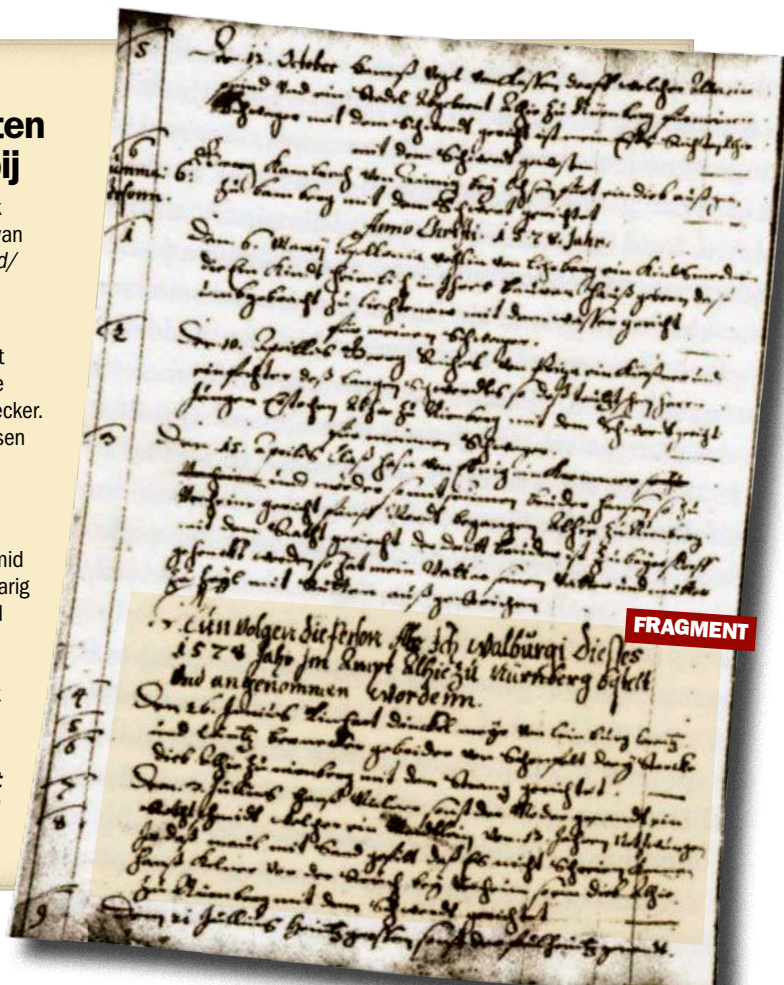
3 juli:

Julius Hans Mulner, alias 'De Moordenaar', was een kopersmid die zich vergreep aan een 13-jarig meisje en haar mond met zand vulde opdat ze niet kon gillen.

Hans Kelner uit Reuth bij Vorcheim was een dief die met het zwaard werd gedood.'

Een bladzijde uit het dagboek van Frantz. Het is te zien in de bibliotheek van Neurenberg.

STAATSARCHIV NÜRNBERG

FRAGMENT